

* ZPRÁVY - RECENZE *

Aktuální problémy slavistiky a perspektivy jejího vývoje

Ve dnech 27.-28. dubna 1995 uspořádala katedra bohemistiky a katedra slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci dvou denní konferenci s mezinárodní účastí na téma *Aktuální problémy slavistiky a perspektivy jejího vývoje*, věnovanou nedožitým 85. narozeninám významného světového rusisty a slavisty a někdejšího profesora Filozofické fakulty Univerzity Palackého A. V. Isačenka, který poslední léta svého života strávil v emigraci v rakouském Klagenfurtu.

Jméнем organizačního výboru zahájil konferenci profesor katedry slavistiky J. Damborský. Zahájení byl též přítomen představitel vedení FF UP proděkan E. Petrů. Ve svém zahajovacím proslovu vyzdvihl význam A. V. Isačenka jako vědce a pedagoga, který i v době, kdy byla primárně věnována pozornost činnosti politické, dokázal udržet potřebný standard vědecké práce. Současně poukázal také na to, jak je v zahraničí pěstována slavistika, zatímco u nás zůstává tento obor spíše v pozadí, zvláště pokud jde o literárněvědnou slavistiku. Vyslovil přání, aby z jednání konference vyplynulo, jaké místo u nás slavistika zaujímá a kterými cestami by se měla dál ubírat. Nato docent katedry bohemistiky K. Hádek přečetl oslavný slánek na zesnulého jubilanta nadepsaný *Šlechtic Isačenko*, jehož autorem je již zesnulý olomoucký profesor bohemistiky J. Daňhelka.

Vlastní pracovní jednání prvního dne konference bylo uvedeno referátem blízkého spolupracovníka a přítele zesnulého jubilanta L. Duroviče (Lund) A. V. Isačenko - *vedec a člověk*, v němž stručně seznámil přítomné s jeho životem a dílem. Neopomněl podotknout, že právě touto konferencí splácí česká a slovenská rusistika a slavistika dluh renomovanému vědci.

Následovala vystoupení, která byla především vzpomínkami na významného vědce, vzácného kolegu a dobrého učitele. F. Jakopin (Ljubljana) v příspěvku *Isačenko kot slovenist* zhodnotil Isačenkův podíl na rozvoji slovinské jazykovědy. Dá se říci, že přítomným přiblížil jubilanta z jiného pohledu, u nás méně známého. Isačenkův vřelý vztah k literatuře připomněl V. Kostřica (Olomouc) v referátu *Isačenko a ruská literatura*. Zdůraznil význam, který má studium literatury pro jazykovědce i v době rostoucí specializace ve vědě. Na aktuálnost Isačenkových názorů v současné jazykovědě upozornila ruská slavistka G. A. Liličová (Sankt-Peterburg) ve svém krátkém vystoupení A. V. Isačenko *i sovremennoje jazykoznanije*.

Ve druhé části prvního dne zasedání zazněly referáty, které se týkaly především problematiky těch oblastí, jimž zesnulý jubilant věnoval pozornost. O vztahu demokracie k jazyku jako sociolingvistickému aspektu ve slovanských jazycích 90. let XX.

století pojednal v referátě *K sociologické problematice v postkomunistické slavistice O. Uliěný* (Praha). O aktuálnosti typologického srovnávání geneticky příbuzných jazyků promluvil ve svém příspěvku *Ke konfrontaci geneticky příbuzných jazyků E. Lotko* (Olomouc). S referátem *Význam Isačenkovy interpretace morfologických kategorií ve vztahu k syntaxi* vystoupil *R. Zímek* (Olomouc). Přiblížil přítomným Isačenkův výklad morfologických kategorií, popisovaných z pozice syntaxe; šteji rozvedl I. výklad kategorie osoby. O důsledcích komunikativního obratu v gramatice slovanských jazyků se zmínil *J. Kořenský* (Olomouc) v příspěvku *Syntax a morfologie před a po komunikativním obratu. M. Komárek* (Olomouc) ve svém vystoupení *Místo a funkce substantiva (subjektu) v základové větní struktuře* vyslovil mj. názor, že mezi morfologií a syntaxí by měla být nejen kompaktnost, ale i identita přístupu. Problematiku aspektu jako slovesné kategorie popsal v obsáhlém referátě *O kompozycijnosti aspektů w strukturze pojeciowej verbum L. Karolak* (Kraków). Obsahem příspěvku *P. Valčíkové* (Brno) *Zpracování terminologie věcných okruhů ve slovanských jazycích* bylo seznámení přítomných s nesnadnou problematikou sestavování terminologických slovníků. O současném pronikání některých germanismů do slovní zásoby českého jazyka pojednal ve svém vystoupení *Germanismy v české slovní zásobě a otázky třídění slovanských jazyků J. Jodas* (Olomouc).

První část druhého dne jednání byla věnována především textologickým problémům písemných památek. *P. Štíma* (Bratislava) upozornil ve svém příspěvku *Frízinské památky z iného pohľadu*, že na základě hlubšího studia došel k poznání, že nelze tzv. Frízinské zlomky jednoznačně připisovat Klimentu Ochridskému, jak se doposud běžně v odborné literatuře uvádí. *V. Tkadlčík* (Olomouc) v rozsáhlém referátu *Cyrilo-*

metodějský překlad bible - úkoly a problémy rekonstrukce podal přehled o průběžném vydávání jednotlivých knih Starého a Nového zákona období velkomoravského; do roku 1998 by měla postupně vyjít v jednotlivých svazcích celá bible. V souvislosti s tím se zmínil, že se nezachovala žádná památka, která by prezentovala tzv. soluňské období staroslověňštiny. Vyslovil proto domněnku, že Konstantin-Cyryl v době, kdy se se svým bratrem Metodějem připravoval v Soluni na velkomoravskou misi, vytvořil pouze slovanskou abecedu - hlaholici, avšak první knihy byly psány zřejmě až na Moravě. *K. Hádek* (Olomouc) v příspěvku *Textologické problémy staročeského Pasionálu - možnosti rekonstrukce* poukázal na obtížnost rekonstrukce staré písemné památky, která není prezentována souvislým textem; výsledkem celého procesu může být pouze přiblížení se k originálu, neboť v žádném případě nelze obnovit originální text. Na konci této části jednání vystoupil *J. Damborský* (Olomouc), aby se v referátě nazvaném *Místo slavistiky na vysokých školách* zamyslel nad současným stavem slavistiky jako samostatné studijní a vědní disciplíny. Situaci u nás označil jako neutěšenou a vyjádřil se o nutnosti obrozovacího procesu.

Druhá část druhého dne jednání byla věnována otázkám ruského jazyka, zejména vývoji jeho spisovné podoby. *S. Kochman* (Opole) ve svém vystoupení *Rosyjskí jazyk literacký w świetle prac prof. A. V. Isačenko* podal stručný rozbor Isačenkových prací vztahujících se k historii spisovné ruštiny. O složité a dosud nevyřešené problematice vzniku spisovné ruštiny pojednal v příspěvku *Súčasný stav skúmania vzniku spisovnej ruštiny Ľ. Ďurovič* (Lund). *A. Brandner* (Brno) v referátě *K počátkům ruského spisovného jazyka* poukázal na to, že otázky vzniku a počátečních vývojových etap slovanských spisovných jazyků zůstávají doposud otevřeným metodologickým problémem.

Na příkladu ruštiny ilustroval, jak je nesnadné vymezení hranic spisovnosti a nespisovnosti v nejstarším období. *L. Stěpanovová* (Olomouc) ve svém vystoupení *Aktuální procesy v současné ruštině* pojednala o transformacích, které probíhají ve slovní zásobě současného ruského jazyka. O imperativu 1. os. pl. promluvila *H. Fildrová* (Olomouc) v příspěvku *K užítí ruského inkluzivního imperativu*. Upozornila na formální odlišnosti mezi významem imperativním a indikativním a na konkrétních příkladech ilustrovala postupně stráně rozdílu, kdy tvar imperativní se stává explicitním prostředkem pro vyjádření rady, doporučení či návrhu. Otázka adverbializace v ruštině a ukrajinštině byla předmětem zájmu *Josefa Anderše* (Olomouc), který vystoupil s referátem *Desub-*

stantivní adverbializace jako prostředek tvoření přísloví.

Na konci každé části jednání konference byla bohatá diskuse k obsahu jednotlivých vystoupení, což svědčilo o aktuálnosti přednesených příspěvků. Lze si jen přát, aby se tyto diskusní spory a náměty staly impulsem k další badatelské činnosti v oblasti jazykovědné slavistiky.

Celkový ráz konference i mnohostrannost příspěvků lze považovat za zdařilé uctění díla světově proslulého rusisty a slavisty. V neposlední řadě nutno vyjádřit díky všem, kdo se zasloužili o zorganizování této konference, jejíž průběh byl důstojný a zcela bez organizačních problémů.

Aleš Brandner

Из истории русских слов. Словарь-пособие. Школа-Пресс, Москва 1993, 236 стр.

Jednou z publikací, které reprezentovaly současnou ruskou knižní produkci na posledním knižním veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem, je výše nazvaná knížka. Patří do oblasti populárně-vědeckých příruček, sestavil ji kolektiv autorů z Institutu ruského jazyka RAV (A. Je. Anikin, I. A. Kornilajeva, O. M. Mladenova, M. S. Mušin-skaja, A. A. Pičchadze, A. M. Sabenina, A. A. Utkin) a Institutu jazykovědy RAV (I. I. Čelyševa). Recenzenti bohužel nejsou uvedeni, takže buď kniha odborně posuzována nebyla, což u publikací tohoto typu není běžné, nebo byli opomenuti omylem. Podle anotace je příručka určena učitelům, studentům středních a vysokých škol a všem zájemcům o historii původu slov. Kniha obsahuje předmluvu, seznam zkratk a jednotlivá slovníková hesla v abecedním řazení, neobsahuje však rejstřík zkoumaných slov ani seznam základní odborné literatury,

s níž autoři pracovali. V jednotlivých slovníkových heslech však literatura vztahující se k etymologii nebo prvnímu doloženému výskytu slova na ruské půdě uvedena je.

Zda se výběr hesel řídil určitými kritérii, není z jejich souhrnu patrné. Podle samotné publikace jde o sborník "etud z historie slov" - všeobecně známých i vzácněji se vyskytujících, hovorových i knižních, domácích i přejatých, velmi starobylých i zcela nových. Těžko říci, zda je tato různorodost záporom či předností knihy, asi podle zaměření čtenáře, který po ní sáhne. Jako zajímavá exkurze do oblasti historie slov si však knížka své čtenáře a uživatele jistě najde.

Uvedme alespoň několik příkladů, na nichž ukážeme, jak je struktura hesla pojata. Jako motto je v záhlaví každého hesla citát z krásné literatury (próza i básnická díla), v němž je slovo doloženo. Následuje výklad, podle zaměření toho kterého autora pojatý